

Микола Кульчицький

Фільмографія: «Сорочинський ярмарок», 1939; «Майська ніч», 1941, «Три танкісти», 1942; «Іван Франко», 1956; «Під золотим орлом», 1958; «Небо кличе», 1959; «Киянка», 1959; «Сейм виходить з берегів», 1962; «Новели Красного дому», 1964; «Бур'ян», 1967; «Анничка», 1969; «На зорі туманної юності», 1969; «Олеся», 1971; «Кожен вечір після роботи», 1974; «Р.В.С.», 1978; «Жінки жартують всерйоз», 1981; «Високий перевал», 1982.

Операторське мистецтво українського кіно за роки свого розвитку склалося в оригінальну мистецьку школу, поєднало різні творчі індивідуальності. Згадаємо імена Д.Демуцького і О.Калюжного, Ю.Єкельчика і М.Топчія, О.Панкратьєва і О.Пищикова, О.Прокопенка і С.Шахбазяна, Ю.Ілленка, В.Калюту та багатьох інших прекрасних майстрів...

Алла Жукова

54

«ОКО»

До славної когорти операторів належить і Микола Кульчицький (1908-1992). Заслужений діяч мистецтв України, Микола Леонідович закінчив операторське відділення Державного Одеського технікуму кінематографії, який давав прекрасну підготовку. Як згадував відомий український кінознавець Г.Журов, який теж був студентом цього унікального закладу, «з першого дня перебування в технікумі новачок потрапляв у цілком особливу атмосферу, насичену духом творчості, кінематографічного бачення життя». У широкому світлому коридорі висіли фотокадри, зроблені з тонким смаком, позначені глибинним задумом і силою почуттів. Серед них були роботи і Миколи Кульчицького. Він пройшов прекрасну школу, адже педагогами різних дисциплін були найкваліфікованіші митці: художник Й.Шпінель, оператор О.Калюжний, скульптор Б.Яковлев, професори Б.Варнеке, М.Болтенко, Е.Кирилов, О.Балл. Дипломними роботами керували А.Бучма, О.Довженко, Г.Рошаль, І.Кавалерідзе, Б.Завелєв. Під час навчання студенти знімали хронікальні сюжети і навіть невеличкі художні фільми, працювали асистентами режисерів, операторів на Одеській кінофабриці.

1934 року Микола Кульчицький прийшов на Київську кіностудію художніх фільмів. У довоєнні часи він зняв 3-4 картини, серед них зокрема «Сорочинський ярмарок» М.Екка та «Майська ніч» М.Садковича (обидві картини разом з Г.Алексан-

■ Микола Кульчицький.
Фото 30-х років.

■ Кадр з фільму «Новели Красного дому».
Режисер М.Мащенко.
Оператор М.Кульчицький.

■ Кадр з фільму «Високий перевал».
Режисер В.Денисенко.
Оператор М.Кульчицький.

■ Микола Кульчицький (за камерою)
під час випробування свого винаходу —
штативу «Тандем».

■ Л.Чурсіна у фільмі «Олеся».
Режисер Б.Івченко.
Оператор М.Кульчицький.

дровим). Стиль і манера Кульчицького тоді ще формувалися, але пейзажні й акторські крупні плани вражали своєю поетичністю. А танець красуні Парасі (В.Івашова) в «Сорочинському ярмарку» знято динамічно, в круговому русі, що було тоді новим словом в операторській роботі.

«Оцінка фільму приходить, на жаль, потім, коли робота вже зроблена. У мене виникає тоді потреба прокрутити всю плівку в голові. Не можу цього уникнути. Завжди, замість того, щоб відпочити від фільму, я кадр за кадром «переглядаю» його в своїй уяві. Коли я вдруге проживаю свій фільм, мені не завжди хочеться його знищити, як це робили, наприклад, Чаплін і Дісней, але мені хочеться його вдосконалити. Деякі мої операторські прийоми тепер мені здаються такими, що легко читаються саме як прийоми, і тільки... Фільми — вони як діти. Хоч і бачиш вади, а серце болить і не хоче, щоб про них усі знали. Оператор народжує кожний фільм у муках. Тому і боляче говорити про те, що залежало саме від тебе!..»

Микола Кульчицький

В 50-ті роки, коли український кінематограф поступово набирав обертів, Микола Кульчицький знову за кінокамерою. Знімаються за його творчою участю «Полум'я гніву», «Іван Франко», «Киянка» і «Спадкоємці» Т.Левчука (1955-1960). Майстерність художника набуває нових рис. Тут головними стають епічні форми, людина в обігу історичних подій, набуває нового значення портретний кіноживопис.

Особливою майстерністю відзначається творчість оператора в наступному етапі його роботи, що поєднує такі значні українські картини, як «Бур'ян» А.Буковського, «Анничка» та «Олеся» Б.Івченка, «Анна і Командор» Є.Христюка, телефільм «На зорі туманної юності» В.Луговського, «Абітурієнтка» О.Мішуріна.

Творча робота Миколи Леонідовича відзначається поетичністю бачення світу, людяністю, гармонійним злиттям зображення людини та її оточення, виразністю кінематографічних засобів (композиція, рух, пейзаж, колір, крупний план). Варто згадати статичні, але сповнені внутрішньої духовної напруги портрети Івана Миколайчука — Давида Мотузки на засніженому тлі зимового пейзажу («Бур'ян»), або патетичний танок на битому склі красеня-партизана Іванка перед розстрілом у виконанні Івана Гаврилюка («Анничка»), живописно-пластичні портрети Анни (Аліса Фрейндліх) у психологічно-романтичній драмі «Анна і Командор». Заслужовує на увагу й поетичний фільм «Олеся». Прекрасно знято портрети головної героїні повісті О.Купріна молодшої чаклунки Олесі (Л.Чурсіна), особливо її привабливі синьо-зелені очі, в яких світиться тремтливе й допитливе духовне життя. Так зняти й розкрити душу людини може не кожен... Поетичному образу Олесі вторить природа — осінній барвистий ліс жовто-червоних, зелених кольорів.

Дещо в іншій манері, що нагадує тонку графічність операторської роботи, знято фільм К.Єршова «Щовечора після роботи» про школу

робітничої молоді; картину було відзначено дипломом за кращу операторську роботу на кінофестивалі «Молоді — молодим» у Львові в 1973 році.

Особливу сторінку в творчій біографії Миколи Кульчицького посідає багаторічна плідна робота з талановитим режисером В.Денисенком, яка розпочалася наприкінці 60-х років: суворотрагічна стрічка «На київському напрямі», епічно-драматичні твори «Женці» та «Високий перевал». Це була, до певної міри, вершина творчості видатного митця, зрілого, вдумливого, яскравого. Фільм «Женці» — епічна кіноповість про взаємодопомогу трударів, їхні буденні справи й героїчні звершення. Працю в «Женцях» зображено масштабно й естетично. М.Кульчицький майстерно володіє кольоровою та динамічною композицією, тонко передає духовну сутність героїв, їхнє єднання із середовищем, природою. Фільм «Женці» було заслужено відзначено Державною премією імені Т.Г.Шевченка у 1979 році. А на республіканському кінофестивалі 1980 року у Ворошиловграді М.Кульчицький одержав спеціальний диплом журі за операторську майстерність.

Кінотрагедія «Високий перевал» (1982) у документально-оповідній манері розповіла про складну долю жителів Карпат. Дуже важлива в картині функція крупних планів, поетичне зображення середовища. А деякі кадри стали поетично-філософським узагальненням, надавши картині високої духовної напруги. Йдеться про зустріч і прощання матері й сина на високому перевалі.

Кінематограф Миколи Кульчицького уособлює все найкраще в українському кіно, зокрема високу живописно-пластичну культуру. Він чітко відчував стиль кожної стрічки — драматичної чи епічної, а кожен кадр бачив у розвитку. Та головним завжди був образ людини в її духовному вимірі, її індивідуальній окресленості. І це надавало його поетичному світобаченню глибокої людяності.